

Drug za drugim.

Gostek.

I.

otmanov Grogec, to vam je bil mojster! Ali kaj je to, mojster; bil je še več, bil je umetnik od nog do glave. Ni pa znal slikati vaških znamenj, ali izrezljavati umetnih žličnjakov, umel pa je delati nekaj drugega, ne manj imenitnega! Popravljaj in krpaj je lonce ter vezal metle. In to je dosti; hej, takih mojstrov ni mnogo, kakor je bil Grogec. Zato se je pa njegova slava tudi raznesla celih devet vasi naokoli, in kjer se je gospodinji potrl lonec, gotovo se je obrnila na Grogca, češ, ta mi ga popravi, da bo zopet za rabo. In naj je bil še tako počen in razbit, kot da je treščilo vanj, Grogec ga je zvezal. In ko vam ga je vrnil, je bil boljši, kakor da je ravnokar kupljen.

Delal je tudi metle, pa kakšne metle! Vezal jih je v dva stremena in lepo in trdno in gosto, pa kaj bi govoril! Pometali ste s takšno metlo lahko celo leto, pa tudi dve, in še vam je ostal lep konec, da ste si z njim podkurili peč, ali ste jo oblili s smolo, in vam je služila kakega temnega zimskega jutra kot plamenica na poti proti cerkvi.

O da, Grogec je bil zares mojster! V vasi, kjer je preskakal svoja mlada leta, uprav na onih milih krajih je prebival tudi na svoje stare dni, ko so mu siveli lasje in izginjale moči. A kdor bi si mislil, da se ni Grogec nikdar ganil izpod domačih zvonov, ta bi se jako motil. O, bili so časi, ko Grogca po celega pol leta ni bilo domov; hodil je daleč naokrog po svetu in je jedel marsikatero matere kruh. Obrt ga je živila, umetnost njegovih rok ga je hranila, in njegova roba, njegovo delo je bilo povsod hvaljeno.

Imel pa je doma tudi sestro; z njo je živel, kadar ni bil po svetu. Rada sta se imela in lepo sta shajala drug z drugim. Da bi bilo prišlo kdaj do kake žalbesede med njima, o, to se ne da niti misliti! A kadar ga ni bilo pri domu, ji je bilo grozno dolgčas. Kar nehote se je včasih postavila na hišni prag in gledala dol po vasi, kakor bi pričakovala brata. Ob nedeljah popoldne pa je šla celo na hrib nad vasjo in po cele ure strmela na cesto, ki se je vila sredi polja. In takole včasih je začela sanjati o tem, kako bi bilo lepo, da se nenadoma Grogec povrne. Lepo oblečen bi prišel po cesti, v žepu polno denarja, in vse bi gledalo za njim... Kupil bi čedno hišico in ona bi mu gospodinjala...

No, to so bile samo lepe misli, tako praznično-svetle, in vstajale so ji v glavi samo ob nedeljah popoldne. Ko se je mudil zadnjikrat na tujem, ga ni bilo celih šest mesecev domov. To je že skrbelo Nežico, in ponoči kar spati ni mogla. „Jej, jej, kam pa se je izgubil,“ tako je tožila, in pri srcu ji je bilo žalostno in tako prazno se ji je zdelo doma, da nikoli tega. Vsako jutro je stopila na prag, dela roko nad oči, a Grogca ni bilo dolgo, dolgo. Slednjič pa je le prišel. Kar prismejal se je gor po

vasi, videla ga je skozi odprto okno ter mu hitela nasproti. A nikar ne mislite, da sta si pri sestanku padla drug drugemu okoli vratu in se razjokala. Ne, tak ni bil Grogec. Stopil je k sestri in rekel:

„Glej jo, Nežica, ali si še živa!“

„Vidiš ga no, da si le ti živ!“

„No, zdaj sem pa doma!“

„Prav je, da si doma!“

Takole je bilo, in s tem sta si za enkrat vse povedala. Šla sta v hišo, in tam je Grogec pokazal, kar je prinesel. Bilo je nekaj srebrnih grošev, in par poličev suhih hrušk je imel zavezanih v rdeč robec. A bilo je gotovo, da si je več prislužil. No, bil je zlata duša, dobrega srca, in ni mogel videti reveža v potrebi. Sam siromaček, to se je že videlo na njegovi postavitci, ni mogel videti lačnih ubožcev. In poznalo se mu je na obrazu, da ga je samo srce. Zadovoljno je gledal v svet, brade ni nosil; to se mu je zdelo nespodobno, da bi bil kosmat in razmrščen, kakor so bili židje, ki so križali našega Gospoda.

Sedela sta doma v bajtici in se pomenkovala. Sestra je gledala Grogca in kar oči ni mogla odtrgati od njegovega obraza. Pri srcu pa se ji je kar samo smejalo.

„Vendar no, kje pa si hodil tako dolgo? Mislila sem že, da si se izgubil.“

„Glej jo, imel sem dosti dela; povsod, kamor sem prišel, me kar strani niso pustili.“

„Ali še veš, ko si odhajal, so ravno jablane cvetele. Po cesti sva šla, in cvetje je padalo z drevja.“

„Kako pa dobro veš! In znamenje, kjer sva se poslovila, je bilo vse v rožah.“

„Potem pa si šel kar naprej?“

„Kamor so me oči nesle. Bil sem daleč, daleč, za tretjimi gorami, kjer vino raste.“

„O, to je pa res daleč; da si se le vrnil. Kako mi je bilo po tebi hudo!“

„Le potolaži se; zdaj pa ne pojdem nikamor več. Doma bom ostal, pa v vasi bom poiskal dela.“

„Tako, da, kaj bi se potikal po svetu. Kozo bova pasla; o kakšna živalca je to!“

„No, pa jo idiva pogledat!“

In šla sta v stajo, kjer je meketala belka. Svetlih oči je gledala Grogca in nič se ga ni bala. Vzpela se je po njem in z jezičkom ga je pobožala po licu.

„O, ti si pa res pridna,“ je kramljal Grogec.

„O, jej, tako je pridna,“ je dejala Nežica.

Potem je šel pa Grogec vun pred kočo, kjer je rastla kriva drobnica, in lepo se mu je zdelo, da je doma.

Stopil je v hišo in dejal Nežici:

„Pa stopi k Jamniku, pa kupi kozarček vina in vogel boljšega kruha, da vidim, kako pečejo domače gospodinje.“

Tako se je vrnil Grogec k sestri in začel z njo skupaj živeti. Bil je vesel in srečen kakor človek, ki je zadovoljen s seboj in z vsem svetom.

Dela je imel dovolj; povsod so ga vabili, da jim je pomagal. Kadar je bilo pa slabo vreme, je krpal lonce in vezal metle. Vaščanke so ga imele rade, in kako tudi ne? Saj je bil mojster, in kakšen!

Ob prostem času pa je gnal kozo na pašo. Rad jo je imel, saj je bila tako prijazna. Dosti mleka je imela, za oba dovolj; in še prodajala bi ga bila, da sta našla kupca. Navadno je Grogec pasel na Jelenovi rebri, na obronku nad vaškim pašnikom, kjer je bil posebno lep kraj in se je videlo na vse strani. Visoko gori nad njim na drugi planini pa je stala cerkva sv. Mohora in Fortunata, mala podružnica, in vsako leto se je brala v njej po parkrat sveta maša.

In Grogec ni pozabil s sestro nikdar iti tja k opravi; posebno zaupanje sta imela do teh dveh svetnikov.

Leta so bežala, in vaše matere so govorile, da se Grogec stara. Včasih se je pogladil po temenu in se nasmehnil, da je že tako gol.

„E, jesen je, jesen, in listje obletava.“

Vendar pa je še mislil, da preživi par let z Nežico. Počutil se je trdnega, in kadar ga je posebno obšla dobra volja, je kar zaukal. In takrat se je belka pokadila vanj; tudi njo je obhajala zadovoljnost.

„Kaj, ti me boš, parkelj,“ se je zatogotil Grogec, in koza je zameketala.

Grogec ni mislil, da se mu bo treba tako kmalu posloviti od sveta, in nihče ni mislil tega. A poletju sledi jesen in jeseni zima, bela kot smrt...

II.

Snežni dnevi so vladali v deželi. Sv. Martin je že odgnal gosi v toplejše kraje, in sneg se je sipal po cele noči; le podnevi so se oblaki včasih malo razvlekli, in zasijalo je solnce sem izza gora v blede svetlobi. Takrat se je tajal sneg, in kapljalo je od streh v drobnih curkih; po cestah so se nabirale mlake, se počasi precejale in izgubljale v umazane jarke. Zvečer pa je zopet pritisnil mraz, sveče so se obesile ob strehe, se debelile in dolžile, da so skoraj segale do tal. Voda je zmrznila in napravil se je počez fin, prozoren led, da je drčalo. Megla je legala na zemljo, mrzla in vlažna, silila je skozi obleko, da je zeblo človeka do kosti.

Bil je advent, in Grogec je hodil s sestro vsako jutro v pol ure oddaljeno župno cerkev k zornicam. Tudi nekega prav pustega jutra sta vstala že pred petemi, ker sta imela pol ure do cerkve. Oblekla sta vsak gorek zimski kožuh in stopila pod megleno nebo. Bilo je tema in oprezno sta stopala po ledenem potu, kjer so že hiteli ljudje trumoma v cerkev. Velike plamenice so sijale v noč in gorele krvavo.

Cerkev je bila že vsa razsvetljena, ko sta prišla noter. Pred oltarjem so bile prižgane sveče in sredi božjega hrama se je lesketal lesteneč. Pobožno sta molila, in kar naenkrat, se jima je zdelo, je maša minula. Saj sta imela toliko povedati ljubemu Bogu, da jima je pretekel čas prehitro, ne da bi vedela, kdaj. Ostala sta še nekaj časa v cerkvi in potem počasi odšla proti domu. Zunaj je pihala ledena burja, in izpreletel ju je mraz. V cerkvi je bilo vroče, in zato sta še bolj čutila osorno sapo, ki je brila in žvižgala iznad hriba.

Dospela sta domov, in Nežica se je potožila, da ji ni prav.

„Vidiš no, saj sem rekel! Bolezen je koj v hiši. Da bi ti le odleglo! Pa lezi malo na peč!“

„Tako hudo mi pa ni. Bosta že dala sv. Mohor in Fortunat, da bo dobro.“

„Varovati se je pa le treba. Ali si že pozabila, kako hitro je vzelo ono zimo Jernača. Vstal je ponoči in šel na prag zvezde gledat. Pa je videl zajca, da mu objeda mlado drevje. Stopil je po puško in ga ustrelil. Čez tri dni je pa umrl. Bog ve, zakaj je šel zvezde gledat; gotovo ga je smrt klicala. Ustrelil je zajca, pojesti ga že ni več mogel.“

„To si pa pozabil, da je šel vun, in oprezoval za zajcem po snegu.“

Popoldne pa je Nežica vseeno legla. Kar mrazilo jo je, in tresla se je po vsem životu. Ob strani jo je začelo bosti, in vse veselje do dela ji je prešlo. Obraz ji je upadel, in kar geniti se ni smela; bolečine so jo napadale vedno pogosteje, oko se ji je zmračilo. Noč je bila še hujša, Grogec je bedel ob njenem vzglavju.

Drugi dan so prihitele žene iz vasi, dajale dobre svete in pomagale.

„Pljučnico ima; prehladila se je, no, saj ni čuda,“ je dejala Jerinka.

„Laneno seme bi ji zgreli; morda bi ji pomagalo. Ali bi jo pa pokadili s pelinom.“

Zdravila so bila kmalu pri rokah, ali pomagala niso. Pretekel je teden, a zdravje se ji ni povrnilo. Grogec je obupaval, in sama je vedela, da bo treba umreti. Poslali so po duhovnika, ki jo je potolažil in pripravil za daljno pot. Nekega jutra se je pritihotapila smrt v sobo in ustavila bolnici srce. Njene ure so se iztekale. Zadnja solza ji je porosila lice, oko se ji je vprlo v brata in osteklenelo.

V sobi je bilo tiho; Grogec si je tiščal obraz v dlani in ječal.

Drugi dan je bil Božič; to so bili zanj žalostni prazniki. Hodil je po sobi kakor brez uma, stopal k pokojnici in jo prekrižaval po obrazu. Na večer, ko ji je zazvonilo v cerkvi, je bil sam v hiši; omahnil je poleg odra in samo to je želel, da bi umrl. A zvonovi so zvonili žalostno, kakor bi jokali.

Na sv. Štefana dan so jo pokopali. Grogec je klečal poleg izkopanega groba in izkušal moliti. A bil je kot brez življenja, kakor bi ne vedel, kaj se godi okrog njega. Pogreznili so kosti, gruda je zabobnela nanjo, jama se je polnila in napolnila. V zvoniku so se oglasili poslednjič zvonovi in zamrli.

III.

Prazno in mrtvo je bilo odzdaj Grogcu življenje. Dolgčas ga je moril, a vsaka stvar v bajti ga je spominjala rajne sestre. Delal je neutrudno, da bi se z delom zamotil in pozabil nesrečo. Včasih se je popolnoma zatopil v vsakdanje skrbi, ušlo mu je iz spomina, da je izgubil sestro, in pričakoval jo je, kakor bi se imela zdajzdaj vrniti. A potem se je vzbudil iz zamišljenosti, in še bolj ga je bolela resnica, da nje ne bo od nikoder več.

Vaške gospodinje so dobro poznale njegovo stanje. Rade so ga hodile tolažit in mu prinašale kaj za prigrizek. In ko je Grogec izvedel, da pride Mihčev Vrban k njemu gostovat, je bil vesel; saj prostora je bilo dosti. Predpustom je dobil gostača in dobro se je razumel z njim. Tudi z njegovo ženo se je Grogec hitro sprijaznil. Ime ji je bilo Neža kot pokojni sestri, in zlasti to mu je bilo prav posebno povšeči. Prijetna mu je bila njena družčina, kuhala je tudi zanj, lepo pospravljala, da je bilo vse v redu po hiši, a Grogec je sedel na stolcu. Delal je; ali so mu švigale brezove vejice med prsti, ali pa je vrtil kuhinjsko robo v rokah in jo vezal. Le kadar se je zunaj v hlevcu začulo glasno meketanje, je skočil pokoncu in k belki, da jo nakrmi.

*
*
*

Spomladi je pasel Grogec svojo kozo gori v Jelenovi rebri; ležal je na zelenem mahu in se oziral proti cerkvi sv. Mohora in Fortunata, ki se je tako lepo videla. Majniško solnce je sijalo goriko, in vse okoli njega je bilo v bujnem zelenju. Cvetlični vonj je plaval po zraku, in gori po solnčnato zelenih bukvah je šumljal prijeten pomladni veter. Tik poleg njega je rastla divja črešnja, vsa posuta z belordečim cvetjem; pri nogah so mu rastle cvetlice, in čebele so poletavale po njih. Gori v bukovju je žgolel ščinkovec, v daljavi se je oglašala kukavica, in sem od potoka se je čulo petje kosovo. Prav dobro se je Grogec počutil, a pogled mu je vzplaval k cerkvi na hribu in zamislil se je.

Ljuba svetnika, Mohor in Fortunat, drugo nedeljo bo opravilo v vajini cerkvi, a jaz bom moral sam romati na hribček. Bog mi je vzel Nežico, in sam sem, tako sam. Da, hudo mi je, in na goro pojdem brez sestre. Kako je bilo lepo druga leta! Oba sva lezla po strmih stezah in govorila sva to in ono, da je bila krajša pot...

Še dolgo je ležal zamišljen na zelenem mahu, a koza se je pasla po bližnjem obronku in mulila mehko brstje. Solnce se je skrilo za drevjem, zrak se je ohladil in zapihala je mrzla sapa. A Grogec je ostal še vedno zamišljen, in že je vstajal mrak iz gozdnih kotlov, ko je skočil pokonci. Šele zdaj je začutil, da mu je hladno. Tresel se je od mraza in zaklical kozo. Tako dolga se mu je zdela pot domov kakor še nikoli; tema je že bila in tavati je moral oprezno, da ni zagazil v robidovje ali se izpodtaknil ob korenino. A belka je bila objestna kakor

ne ponavadi. Ves čas se je zadevala obenj in se mu zaletavala v hrbet. Utrudil se je, moči so ga ostavile, in onemogel je sedel na skalo.

Bila je že popolna noč, ko je prišel domov. Zaprl je kozo v stajo in stopil v hišo.

„Nič kaj prav mi ni, Vrban,“ je dejal in sedel k peči. „Po večerji pa grem kar v posteljo.“

„Res, precej si se zamudil, večeri so zdaj še hladni, in staremu človeku mraz rad škoduje.“

„Ne vem, kaj bo; še vedno me trese, in peč je vroča.“

Tudi večerja mu ni dišala. Odložil je žlico in po molitvi je šel pod streho, kjer je imel posteljo. Legel je, a zaspati ni mogel. Premetaval se je z ene strani na drugo in šele proti polnoči je usnul ves utrujen. Napadle so ga težke sanje. Zdelo se mu je, da pase ob potoku svojo kozo. A belka zdivja, zaleti se vanj in ga sune v mrzel, leden potok. Grabil je za jelševje, ki je rastle ob strani, a boljnjbolj se je potapljal. Hotel je kričati na pomoč, a glas mu ni šel iz grla. V daljavi je zapazil motno sestrin obraz; vsa žalostna je bila videti in objokana. Vabila ga je k sebi in mu nudila roke v pomoč, toda ni si mogel pomagati iz vode. Razprostiral je roke, dvigal glavo — in v hipu je sestra izginila. Prebudil se je. Okoli njega črna tema, ležal je v postelji ves razgaljen, in mraz mu je bilo, kakor bi ležal na ledu. Zavil se je v odeje, a zastonj se je trudil, da bi zaspal. Trepetal je kot mrzliččen in prebedel vso noč do jutra.

Ko se je zaznaval dan, je odšel izpod strehe po vegastih stopnicah v hišo. Komaj se je držal pokonci, težko se prestopal in v izbi omahnil na klop. Vrban je vedel, pri čem da je. Postljali so mu, in Grogec je legel.

„Vidiš, zdaj je pa na meni vrsta. Dolgo sem se ustavljal, zdaj se me je pa smrt spomnila.“

„Ne govori tako! Malo prehladil si se; ej, Grogec, še bova preživela nekaj dni, še,“ ga je tolažil Vrban.

„Meni verjemi, da ne. Sestra se mi je ponoči prikazala in vabila me je za seboj.“

„Saj nisi otrok! Kaj bi se plašil! Sanje, sanje, kdo kaj da nanje?“

Tudi Grogec je upal, da bo čez par dni že dober. A tretji dan niti več iz postelje ni mogel. Mraz ga je pretresal, da je kar drgetal in spomin mu je pešal. Prišli so ga obiskat znanci, a ni jih več ločil. Govoril je nekaj časa pametno, a naenkrat so se mu zmešali pojmi. Vsi so vedeli, da gre z njim h kraju. Sam ni več poznal svojega stanja, vpletal je v govorico čudne stvari, a dobro se je še spominjal na gori cerkve sv. Mohora in Fortunata. To je bila njegova želja, da bi ju šel čimprej obiskat. Sanjal je o cerkvici, vedno mu je bila v mislih in končno o drugem sploh ni več govoril.

Drugo noč je slišal Vrban, da je Grogec vstal in taval proti vratom. Kot iz navade, ga vpraša, kam je namenjen. In Grogec odgovori:

„Na goro grem, k Sv. Mohoru in Fortunatu. Nežica me tam čaka, zato se mi mudi. Včeraj sem jo videl z zlato pečo na glavi, in meni bo kupila zlat klobuk.“

„Pa mene počakaj, pojdeva skupaj; jaz grem tudi na goro, bo vsaj družčina.“

Vrban je skočil iz postelje, da gre pogledat za Grogcem. A ta je bil že v veži in je stopal po nerodnih stopnicah pod streho. Nenadoma zasliši Vrban silen ropot. Prižge luč in gre v vežo.

Pod stopnicami je ležal Grogec in se ni zavedel. Iz senc mu je rosila kri; ustnice so se mu pregibale in šepetal je nekaj nerazumljivega.

Drugi dan je odšel za sestro. V večnosti sta se snidla.

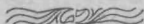
IV.

Krasen dan je bil. Gori v Jelenjem rebru je vse dehtelo in cvetelo. Na tisoče cvetlic se je tu šopirilo v bujni krasoti, in pisani metulji so poletavali po svežem zraku. Čebele so šumele, čmrlji so brenčali, po zelenem drevju so se preletavale ptice, a nad mlado zemljo se je razpenjalo sinje nebo brez oblčka.

A danes ni bilo Grogca sem gor, belka ni skakala po strmih roboh, in kukavica je pogledavala zastonj izza košatega javorja, kje bi ju zagledala.

Belka je lačna meketala doma v hlevu, a Grogca so polagali v krsto.

Nekaj dni potem je Vrban prodal vso rajnikovo lastnino za dvajset goldinarjev. Te je potem dal za svete maše, da bi se brale za Grogca v cerkvi sv. Andreja.

Deklamovanke.

8. Dar sv. Nikolaja.

Na griču zapuščenem,
prav daleč iz vasi,
med osamelim drevjem,
tam hišica stoji.

Bolan v nji biva oče
in mlada njega hči;
bolniku skrbno streže
premnogo že noči.

Že dolgo mala Anka
prosila je Boga,
odvrne naj nesrečo,
bolniku zdravje dá.

Nocoj posebno vneto
molitev se glasi . . .
a spanec jo premaša,
zadremlje in zaspi.

In sanja ljubke sanje . . .
cel vidi zbor krasan,
svet Nikolaj je v sredi,
od angelov obdan.

Ves zbor se bliža zemlji
in v izbo stopi k njej,
očetu se približa,
ki zdrav je kot poprej.

Svetnik odpre darila,
na mizo jih zvrsti;
in rajski zbor se vrne,
v nebo spet odhiti.

Zdrav zjutraj oče vstane,
začuden ostrmi,
ker miza prečarobno
z darovi se blesti.

Vesel pokliče hčerko,
ki v sanjah se smehlja:
„Le vstani in pogledi
darove iz neba!“

Se vzdrami Anka, gleda
očeta zdaj, zdaj dar.
Očem še ne vrjame:
„So to še sanje már?“

Veliko razveselil
nocoj svetnik ljudi:
najsrečnejša med vsemi
sta oče in pa hči.

Sojeniški.

